

ATATÜRK KÜLTÜR, DİL VE TARİH YÜKSEK KURUMU
TÜRK TARİH KURUMU YAYINLARI
VI. Dizi - Sayı: 4^b

FERİDUN NAFİZ UZLUK

TOPLU MAKALELER

II. CİLT

MEVLÂNÂ, MEVLEVİLİK VE TÜRK DİLİ

Hazırlayanlar

Prof. Dr. Ahmet ACIDUMAN

Prof. Dr. Berna ARDA

Prof. Dr. Ayten ALTINTAŞ



ANKARA, 2017

MEVLÂNA'DA TÜRKÇE SEVGİSİ²⁶

تورك آن بود كزيم او ده از خراج ايمن بود

تورك آن نباشد كز طمع سيلیء هر قوتسز خورد²⁷

Dünyanın seyrek yetiştirdiği ululardan Mevlâna, Konya'da 17 Aralık 1273 Pazar günü akşamı güneş batarken zeki gözlerini, geçici dünyaya kapadı.

Mesnevî'sinde C. II, beyit No. 42

آفتابا ترك اين كلشن كی

تاكه تحت الارض را روشن كی

"Ey güneş! Arzımızın altını, başka bir âlemi aydınlatmak üzere bu gül bahçesini terk ediyorsun" beyiti ile kendi ölümünü, fakat, ondan sonra bizleri yeniden aydınlatacağını haber vermiştir.

Sağlığında ünü, şanı Selçuklu ülkesinin sınırlarını aşmış, Şiraz'a, Hindistan'a, Buhara'ya ulaşmış, Bizans memleketlerine, İstanbul'a yayılmıştır.

²⁶ *Türk Dili*, C. IV, Şubat 1955, S. 41, s. 270-279.

²⁷ "Türk, odur ki onun korkusundan köy, haraçtan, sâlmadan selâmettedir.

Türk, o değildir ki tamahkârlığı yüzünden her kutsuz, uğursuzun sillesini yer." Mevlâna, *Divan-ı Kebir*.

Konya'da ki medresesi, doğunun ârif âşıkları, batının seçkin rahipleri ile dolup boşalmıştı. Eflâki Dede'nin (ölümü 761/1361) âriflerin menkabeleri adlı kitabında bunların hikâyeleri canlı ifadelerle anlatılmıştır.

Mevlâna sevgiyi her şeyden üstün tutmuş, insanların ancak birbirini sevmek suretiyle anlaşabileceklerine inanmıştı.

Aşk ona göre, tarif edilmez ancak yaşanarak anlaşılırdı.

پرسید یکی که عاشقی چیست

گفتم که چو من شوی بدانی

"Birisi benden âşıklık nedir diye sordu dedim ki benim gibi ol da bil". Yine bir yerde der ki, nezaketle, kibarlıkla elde edemediğiniz bir şeyi kabalıkla aslâ elde edemezsiniz. Bunun için geniş bir müsamaha, büyük bir affetme, suçları bağışlama usulünü hayatında, eserlerinde telkin etmiştir.

بازآ بازآ هر آنچه هستی بازآ

کر کافر و کبر و پتپرستی بازآ

این درکه مادرکه نومیدی نیست

صد بار اگر تویه شکستی بازآ

"Gel, gel, her ne halde olursan ol gel, kâfir de, Mecusi de, puta tapan da olsan gel. Bizim dergâhımız umutsuzluk dergâhı değildir, eğer yüz kere bile tövbeni bozmuş olsan yine gel."

Onun şu dördlüsü söyleyeceklerimi özetlemektedir.

از کفر و اسلام برون صحرائیست

مارا بمیان آن فضا سودائیست

عارف چو بدان رسید سر را بنهد

نی کفر و نه اسلام نه آنجا جائیست

"Küfürden, İslâmdan dışta (hariçte) kalmış bir sahra vardır ki bizim sevdamız işte o uçsuz bucaksız boşluktur. Arif 'olgun' oraya yetişince başını şükran tapusuna (secdesine) koyar. Çünkü orada ne küfür vardır, ne İslâm vardır, ne yer, ne durak vardır".

Yine başka bir dörtlüsünde şöyle söyler:

تاشب میکوکه روز مارا شب نیست
در مذهب عشق عشقرا مذهب نیست
عشق آن بحر نیست کش کران ولب نیست
پس غرقه شوند وناله و یارب نیست

"De ki, gece oluncaya kadar bizim gündüzümüze gece yoktur. De ki aşk mezhebinde, aslında aşkın mezhebi yoktur. Aşk öyle engin bir denizdir ki, kenarı, dibi yoktur. İşte âşıklar orada dalıp batarlar da, onların ne iniltisi, ne de yetiş Tanrım diye sesleri işitilir".

هفتاد و دو ملت شنود سرخود ازما
دمساز دو صدکیش بیک پرده چو نایم

"72 millet, kendi sırlarını bizden işitirler; 200 milletin demsazı "muhabbet sesleri", bizim neyimizde tek bir perde haline gelir."

İşte ömrü, henüz 10 yılı doldurmamayan Birleşmişmilletler fikri, 700 sene evvel Mevlâna tarafından ilân edilmiş oluyor. Bu ses, bugün geri kalmış, bilgi, iktisat zorlukları ile çarpışan Doğudan yükselmişti!

Herkes iyi bilir ki Hallaç Mansur, Enelhak, ben Hakım dediği için, asılsız şeylere inananlar tarafından türlü eziyetler içerisinde asılmıştı. İşrakiye felsefesi (Philosophie illumination)

nin Doğuda ki büyük hayranı Sührevertli genç Şehabettin açık fikirlerinden ötürü boğdurulmuştu.

Senâî'ler, Attar'lılar büyük tehlikelerle karşılaşmışlar, küfürle suçlandırılmışlardı.

Bütün bu olayları bilen Sultan Veled bir gün babasına:

- Sizin söylediklerinizin binde birini demedikleri halde -yukarıda adlarını saydıklarımı sıralayarak- zulümlere, haksızlıklara uğramışlardı; siz ise

پیش از ان کاندن جمان باغ ومی و انکور بود

از شراب لا یزالی جان ما مخمور بود

ما بیغداد جمان جان انا الحق می زینم

پیش از ان کین دار و کیر و نکته منصور بود

"Cihanda bağ, üzüm, şarap yaratılmadan önce bizim canımız, zeval bulmaz içkisiyle esrük (sarhoş) olmuştu. Cihan Bağdad'ında canımız, Enelhak, ben Hakım diye çığırsıyordu; Mansur'un meşhur darağacı nüktesi henüz ortalığa düşmeden önce" buyuruyorsunuz; bunun sebebi nedir?

-Bahaddin! Onlar firaktan (ayrılıktan) dem vurdular, biz ise visalden (kavuşmadan) söylüyoruz da onun için". Şeklinde cevaplandırması çok manalıdır.

Burada söz atının gemini çekeceğim, zira yazacaklarım o kadar çok ki onları sıralarken temel konumu yitireceğimden korkuyorum. Mevlâna'nın âşıklarından büyük annemin dilinden düşürmediği şu beyit, diyeceklerimi kısaca söylüyor:

*Derelerden akan bulanık seller
Derdim içimdedir ne bilsin eller*

Mevlâna'nın 6 ciltlik, 26660 beyitlik Mesnevîsi ile 40.000 beyitli, 24 Bahirden meydana gelmiş 24 Divanın hepsine birden *Divan-ı Kebir* dediğimiz manzum eserleri ile *Mecalisiseba*, 142 mektuptan ibaret *Mektubat*, *Fihimañih* gibi eserlerini okuduğumuz zaman, gençliğini kocalığını geçirdiği Anadolu'daki Oğuz Türklerinin arasında, bu halkı çok sevdiğini, insanlara sevgisi olduğunu daima tekrarladığı halde Türklere karşı gösterdiği sonsuz sevgiyi, başka hiçbir millete göstermediğini hayretle, fakat sevinçle görürüz.

Peygamberimiz eline kalem almadığı için, Mevlâna da kendi eserlerini kendisi yazmak suretiyle değil belki söylemek suretiyle yazdığını dikkat gözüne alarak Araplara muhabbet göstermesi hatıra geliyor. Farsçayı çok iyi bildiği, Rumcaya vukufu olduğunu öğrendiğimiz Mevlâna'nın eserlerinde hiçbir millet Türkler kadar övülüp sevilmemiş, dile getirilmemiştir.

Mevlâna'nın eserlerindeki Türkçe sözler, Türkçe deyişler; Avrupalıların dikkat gözünü 130 sene önce çekmiş, bu konu üzerine başlı başına yazılar yazmışlar, kitaplar yayınlamışlardır. Yurdumuzda henüz el sürülmemiş olması bizi acındırmaktadır. Meselâ Rus Orientalist'lerinden C. Salemann tarafından "Noch einmal die Seldschukischen Verse", St. Petersburg, 1891.

(*Melanges Asiatiques*. T.X, Livrasion 2) da page. 173-245 de yayınlanıp ayrı baskı olarak yayımlanan bu kıymetli eserde evvelâ Sultan Velet'in *Rebabname*'de bulunan Türkçe beyitleri, bu eserin ön sözü yazılmış, Almancaya çevrilmiştir.

222. sayfasından başlayıp 240 ta biten bölüm, Mevlâna'nın *Mesnevî*'sinde bulunan ve Türkçe kelimeleri saklayan beyitleri yazmakta onları, *Letaifülluga*, *Ferhengi Cihangri* gibi Farsça Sözlüklerden Türkçe kelimelerin açıklamasını yapmaktadır. Hemen şunu söyleyelim ki *Mesnevî*' de bulunan Türkçe kelimeler C. Salemann'ın topladıklarından daha çok olduğu gibi M. Şerefeddin' in 1934 de *Türkiyet Mecmuası*'nın 4. cildinde

s. 111-168 arasında basılıp, sonra ayrı baskı halinde yayımlanan "Mevlâna' da Türkçe kelimeler ve Türkçe şiirler" adlı yazıda dahi *Divan-ı Kebir* ile *Rubaiyat*'taki Türkçe kelimeler, sözler toplanmak istenmişse de buna muvaffak olunamamıştır.

Mevlâna'nın babası Sultanü'l-Ülemanın "Maârif" adlı 3 ciltlik Farsça mensur kitabı ile *Termizli Seyyit* Burhaneddin'in "*Makâlât=Sözler*" ünvanlı büyük, mensur Farsça kitabında, Mevlâna'nın yukarıda adlarını bildirdiğimiz eserlerinde, Sultan Veled'in İptidânâme, Rebâbnâme, İntihânâme adlı 26.000 beyitli *Mesnevi*'leri ile 14.000 beyitli *Divânında*, *Maârif* isimli mensur eserinde, *Sipehsalar*, Eflâki Menâkıplarında ilim dünyamızı ilgilendiren kişilerin adlarıyla Toponemi bakımından son derece ilgiyi çeken yer isimlerine rastlanmaktadır.

Türlü terimleri, bilhassa Anadolu'da yaşamakta olan gelenekleri, töreleri, hattâ bugün söylemekte olduğumuz tabirleri anlatması yönünden bu kitaplar incelenmeye çoktan hak kazanmışlardır.

Faraza, Sultanü'l-Ülema'nın kendi kitaplığında bulunan Maârifinde s.165 aşlığ diye bir söze rastlamaktayız.

می گفتم که آشلیغ دوست یعنی مطبخ، یکی از ان دیو ویکی از ان فرشته. هرک این آشلیغ را داشت که از ان دیوست هرکز آن آشلیغ را که از ان فرشته است نیند. محالست که دو لشکر مخالف عدو را در یکی میدان وجشن آتش توان دادن. از انک هر دو خیل تیغ در یکدگر نهند و آتش زیر پای اند و مایه آشلیغ دیو هستی تست که نبایدکم نام باشم و نبایدکسی مرا نشناسد و بجایی بر نیایم و آن فرزند و دوستم را کار پریشان شود.

Türkçe özeti: "Diyordum ki, dostun aşlığ yani mutfağı, birisi şeytanındır birisi meleğindir. Şeytanın aşlığına sahip olan meleğın aşlığına aslâ malik olamaz. Birbirine yağı olan iki asker birliğinden düşmanın bulunduğu bir meydanda, törende aş dağıtılması imkânsızdır.

Şundan ötürü ki iki asker birliği birbirine kılıç çekmiştir, aş da onların ayağı altında kalmıştır. Şeytan mutfağının sermayesi ki, senin varlığındır. (yani ben varım diye böbürlenmen yok mu işte o şeytan mutfağının sermayesidir, demek istiyor. Uzluk). olmıya ki adımı yok edeyim, olmaya ki beni kimseler tanımya, bir yere gitmeyeyim ki o oğlum, dostumun işi bu yüzden perişan ola" Sultanü'l-Ülema'nın bende ki *Maârif* yazması. C. II, s.165.

Aşlığ, aşlık sözü bugün kullandığımız mutfak'ın tam karşılığıdır. Başta Vefik Paşa'nın Lehçesi, Sami Bey'in Kamusu, Dil Kurumu'nun Tarama Dergileri Sözlüğü gibi; bütün kaynaklara başvurursak Aşlığı Mutfak olarak göremeyiz. Yalnız *Divanü Lûgat-it Türk* de C. I, s.104'de 'اشلق. - المطخ. والغزيرة تسمى البر > آشلق' *Divan*'ın tercümesinde C. I, s. 114'de Aşlık: Aşevi. Mutfak. Oğuzlar buğdaya "Aşlık" derler. Diye geçmektedir.

Görülüyor ki bugün Anadolu'da biz Oğuz Türklerinin kullanmadığı bu sözü 800 sene önce şimdiki Afganistan'da bulunan Belh şehrinde söylemekte imişler. Acaba Sultanü'l-Ülema'nın evinde Hakaniye Türkçesi mi konuşuluyordu?

Maârif'de Ferahçı gibi Türkçe daha başka sözler varsa da biz burada onları sıralayacak değiliz.

Mevlâna'nın *Mesnevisinde* Türkçe sözler varsa da Türkçe mısralar, beyitler yoktur. Hâlbuki *Divan-ı Kebir*'de mısralar, beyitler değil başlı başına, Mülemma= Karışık Türkçe gazeller vardır.

Mevlâna, Türklerden daima hayranlık, saygı ile söze etmektedir. Gerçi o çağlarda Tanrı, dünya saltanatlarını Türk kavmine vermişti. Şehnameyi yazdırtan Gazneli Mahmut Sebüktekin'in sarayında, ordusunda Türkçe konuşulmakta idi. Saraylardaki şairlerin pek çoğu bizim ırkımızdan idi. Binaena-

leyh Farsçayı çok iyi yazan Mevlâna'nın Türkçeyi iyi bilmesi, kelimeleri tam yerinde kullanması kadar tabîî bir şey olamazdı.

Yazımızın çevresini aşmayacağını bilseydim, büyük uyarıcının eserlerinde bulunan, Türkleri dile getiren beyitleri buraya sıralardım. Ancak ondan birkaç örnek vereceğim.

3613.....فرخ آن تورکی چو استیزه نهد

اسبش اندر خندق آتش جمهد

3614.....کرم کرداند فرس را آنچنان

که کند آهنگ اوج آسمان. مثنوی III c.

"Yaşasın Türk! Bir kere kafası kızdı mı atını ateş hendeğine sıçratır. Atını öyle bir kızıştırır ki ta göklerin kıranına (kenar) kadar alıp yürüyüverir." "Allah göstermesin Türk, bir defa bağırды mı it, köpek ne uluyor; Erkek aslan bile kan kusar."

2960.....حاش لله تورک بانکی بر زند

سک چه باشد شیر نرخون قی کد. مثنوی V c.

Mesnevi'nin, Divan-ı Kebir'in, Rübâîler'in, kısaca Mevlâna'nın bütün eserlerinde Türk adı, Türkün şanı en yüksek sözlerle övülmektedir.

"Çelebi bizi unutma" nakaratlı üç ayrı gazel yazacağım ki, birincisi Mevlâna'nın, ikincisi oğlu Sultan Velet'in, üçüncüsü Tebrizli Kasım-ı Envar'ındır.

Mevlâna'nın ki Bombay'da 1882'de basılan *Külliyat-ı Şems*'te ikincisi tarafımdan 1941 yılında Ankara'da bastırılan *Divan-ı Sultan Velet*'de bulunmaktadır. Kasım-ı Envar'ınki hiçbir yerde yayınlanmamıştır; onun kitaplıklarda bulunan yazma divanında buldum.

Sultan Velet' in bir başka gazeli vardır ki Moğol İlhanları zamanında Anadolu umumi valiliğinde bulunan Mevlâna ocağını, Sultan Velet'e büyük saygı gösteren beylerden Samağar Ağayı bayarlamaktadır. Bu gazeldeki nakarat: "Beyimiz bizi unutmama" şeklindedir. Samağar Ağanın kendisini, oğlu olup ağanın Arabistan seferinde bulunduğu sıra doğması hasebiyle Arap adını alan mahdumunu, kızını, karısını bu gazelde -adlarıyla birlikte- görmekteyiz.

فعلاتن فعلاتن فعلاتن

زتو مستم زتو مستم چلی بزى انتما	بده آن باده بدستم چلبی بزى انتما
چو توئی اصل امام چو توئی جان روانم	زتو کویاست زیانم
چو بصیری وعلیمی چو خیبری و حکیمی	چو تو لا شبه ونظیری
زتو راحت زتو رحمت زتو عزت زتورفعت	زتو قدرت زتو قوت
بکلام بی نظیرت بعطای بی مشیرت	ببجمال نا کزیرت
بکمال لا یزالت ببجمال بی زوالت	بصفات بی مثالت
هله شمس دین چکوئی چو توهم ندیم اوئی	چه شود کرم بجوئی
زتو یافتم عنایت زتو یافتم هدایت	دل و جان ما فدایت
چوتر است فتح واصلح زتوملك دین مروح	زتو عقل و جان مشرح
خمش ای حبیب دلها خمش ای طیب دلها	خمش ای غریب دلها

کلیات شمس، ص 753

متفاعلن فعولن متفاعلن فعولن

تویدان جمال زیباچه لطیفی وچه رعنا	چو کیست نیست همتا چلبی بزی	انتما
بحق قد روانت بکمال ابروانت	بدو چم آهو انت	» » »
بدو زلف عنبرینت بدو چشم عنبرینت	بدو لعل شکرینت	» » »
بدو چشم شوخ آبی که بغمزه دل ربایی	توچه آفت وبلایی	» » »
دل من شکار کردی، زغم نزار کردی	برخلق خوار کردی	» » »
زکل ارچه خار دارم ز مل ارخمار دارم	سر عشق یار دارم	» » »
زتو فاش کشت رازم چه کم چه حیله سازم	که چو شمع می کدازم	» » »
صنماز عشق رؤیت دو هزار کردکویت	چورهی بجست وجویت	» » »
زیت چومن فراوان زمیان جان خروشان	که کی نظر بدیشان	» » »
زتو آتش درونم بنکر مراکه چونم	زدو دیده غرق خونم	» » »
بطریق لاغ وخنده بخرام سوی بنده	که شوم زوصل زنده	» » »
شب و روز ای نکارم و دویده اشکبارم	بغم تو جان سپارم	» » »
چوز عشق باده بوشم بدکان می فروشم	چه فتان کم خروشم	» » »
دوسه روز سوی صحرا همه یارکان بیک جا	بجراره گفته این را	» » »
ز خزینۀ نهفتم غزلی تمام کفتم	کهر لطیف سفتم	» » »
تویابین (ولد) راکه شکست صدخردرا	بکذاشت نیک ویدرا	» » »

دیوان سلطان ولد ص 307

صباح مبارك السن چلبى سلام قلدىك	سلام ايله جان بردك چلبى بىزى انما
چلبى تو شاه جاني چلبى تو دلستانى	چلبى حبيب جاني
چلبى تو شاه وميرى چلبى تو دستكبرى	چلبى تو دلپذىرى
عاشق الدغم بلسن جائمه جفا قلسن	حال زارمى سورسن
چلبى شه جمانى چلبى تو جان جاني	چلبى نه اين نه آنى
آراده جامن ياقرسن يره قائمى توكرسن	چلبى دلم جام سن
سرقاسمى فدايت دوچمان طفيل راي	بخدا بروى ماهيت

قاسم انوار ديوانى ص 265

Mevlâna buyuruyor:

Senden sarhoşum senden sarhoşum, Çelebi bizi unutma; o içkiyi elime ver Çelebi bizi unutma.

Amanımın aslı sensin, canım, ruhum sensin, konuşan dilim sendendir Çelebi bizi unutma.

Sen gönül gözüyle görensın, her şeyi bilensın, her şeyden haberi olan sensın hikmet issi "sahibi" sensın, eşsiz ve benzersizsin, Çelebi bizi unutma.

Rahat senden, merhamet senden, izzet, rıfat senden; kudret kuvvet senden Çelebi bizi unutma.

Benzersiz sözlerin, hesapsız sunguların, afet gibi güzelliğın başı için Çelebi bizi unutma.

Zevalsiz kemalin, sonsuz güzelliğın, eşsiz sıfatların yüzü suyuna Çelebi bizi unutma.

Ey Tebrizli Şems neler söylüyorsun? Sen, onun nedimisin, ondan kerem istesen ne olur! Çelebi bizi unutma.

Senden inayet buldum, senden hidayet buldum, gönlümüz, canımız yoluna fedadır Çelebi bizi unutma.

Gönülleri tutan onlara ferah veren sensin, din mülküne ruhaniyet vermek senin kudretindedir; akla, canu genişlik veren sensin Çelebi bizi unutma.

Ey! Gönüller sevgilisi, ey! Sınık "kırık" gönüllerin tabibi, ey garib gönüllerin sahibi; artık sus! Çelebi bizi unutma.

Sultan Velet buyuruyor:

And olsun, o yakışıklı güzelliğine, sen ne kadar lâtif, ne derece hoşsun, sana benzer hiç kimse yoktur, Çelebi bizi unutma.

Yemin olsun, o servi gibi boyuna, keman kaşlarına, şhu gözlerine; Çelebi bizi unutma.

And olsun, amber gibi kokan zülfüne, nerkis gözlerine, şeker gibi dudaklarına Çelebi bizi unutma.

And olsun, o şuh gözle gelen, gamzesiyle gönülleri çalana, sen ne âfet, ne belâsın; Çelebi bizi unutma.

Gönlümü avladın, gamumdan beni mahvettin, halk içinde hor, hakir ettin; Çelebi bizi unutma.

Eğerçi, gülden diken, şaraptan sarhoşluğun var, aşkı çok olan yârim var; Çelebi bizi unutma.

Benim sırlarım senden aşikâr oldu, ne ideyim, nasıl hile yapayım, mum gibi yanmadayım; Çelebi bizi unutma.

İçimin ateşi sendendir, ne halde olduğuma bak, iki gözümde kanlar akmaktadır, Çelebi bizi unutma.

Lâtime yoluyla da olsa, kulunun tarafına salınarak gel, böylelikle sana kavuşarak taze hayat bulayım; Çelebi bizi unutma.

Ey! Sevgili, gece gündüz gözlerimden yaş döküyorum, senin gamından can veriyorum; Çelebi bizi unutma.

İşkandan içki içmişim, şarap satanın dükkânındayım, nasıl figan edeyim, nasıl coşayım; Çelebi bizi unutma.

Sahra tarafında bütün dostlar bir yerde iki üç gün toplansalar da bunu hararetle söyleseler; Çelebi bizi unutma.

*Gizli hazinemden bütünce bir gazel dedim, letâfetli cevherler deldim;
Çelebi bizi unutma.
Sen gel de, Velet'i gör, yüz aklı, kırıp parçaladı, iyiden kötüden vazgeçti;
Çelebi bizi unutma.*

Kasım-1 Envar Eydür

*Sabah misafir olsun Çelebi selâm kıldın
Selâm ile can birdin (verdin) Çelebi bizi unutma.
Çelebi sen can, şahsın, Çelebi sen gönüllerde yer alansın
Çelebi canın sevgilisisin, Çelebi bizi unutma.
Çelebi, Şah, Beysin, Çelebi sen bizim koruyucumuzsun
Çelebi sen, gönüllerin sevdiğisin, Çelebi bizi unutma.
Âşık olduğum bilürsen, canım feda kılursen
Halizarımı sorarsen, Çelebi bizi unutma.
Cihanın Şahı Çelebi, canlar canı Çelebi sensin
Çelebi sen, ne osun ne busun, Çelebi bizi unutma.
Arada canım yakarsen, yire kanımı tökersen
Çelebi dilem canım sen, Çelebi bizi unutma.
Kasım'ın başı yoluna fedadır, iki cihan emrine kuldur
Ay gibi olan yüzün hürmetine, Çelebi bizi unutma.*

Kasım-1 Envar-1 Tebrizi, Tebrizli Seyyit Safiyüddin, şâirlerin âriflerindedir. Çok yerler gezmiş, her yerde saygı görmüştür. Hal tercemesini kitaplarda bulmak mümkün olduğundan burada bilgi vermeyeceğim. Ancak onun *Hafis-ın Divanını* toplayan bir zat olduğunu söylemekle okurlara bir fikir vermiş olurum.

Kasım'ın Divanında, Azeri ağızıyla yazılmış; söylenmiş, Türkçe beyitler olduğu gibi Mevlâna'ya da büyük saygısı vardır. Hattâ meşhur Ömer Nefi beyin Mevlâna hakkında yazdığı övme, Kasım'a naziredir.

Muallim Naci der ki, Gençliğinde ince, arık bir kimse olan Kasım, sonraları şişmanlamış, semirmiş, demişler ki, sen eskiden böyle değildin, sana ne oldu?, demiş ki, vaktıyla âşık idim, onların zaif olması gerekir, şimdi ise ma'suk oldum, kırmızı yüzüm, tombul yanaklarım bundan ötürüdür. Kasım Hicri 835/1432'de Herat' ta ölmüş, sonra ünlü şairimiz Alîşir-i Nevâî üstüne Türbe yaptırmıştır. Esami, İstanbul, 1308, s. 252. Ş.Sami' de Kamus-ül A'lam'da aynı şeyleri tekrarlar.

Kasım'ın Divanı yazma olarak hemen her kitaplıkta vardır, faraza Ankara'da Kedi Sevenler Sokağındaki Millî Eğitim Bakanlığı kitaplığında No. 879.

Yazımı, Sultan Velet'in *Divanı*'ndaki şu Türkçe beyitle bitireceğim:

*Bana sorma niçün esrük olursun
Bunu gör kim ne sücu beni tuttu*

Bana niçin sarhoş oluyorsun diye sorma, beni hangi içkinin, hangi şarabın sarhoş ettiğini gör.